

Περίληψεις / Summaries / Zusammenfassungen / Sommaires / Riassunti

Antonio Corso, Classical, not Classicistic: Thoughts on the origins of «Classicizing Roman Sculpture», *EYΛIMENH* 3 (2002), 11-36

Classico, non classicista: riflessioni sulle origini della cosiddetta «scultura romana classicistica» In questo articolo è affrontata la problematica delle copie di età ellenistica e soprattutto romana derivate da statue originali di età greco-classica.

Vengono distinte le varianti, che non necessariamente risalgono a un originale comune, dalle copie vere e proprie, che invece derivano dalla stessa statua.

Sono quindi esaminati casi in cui siano sopravvissuti sia l'originale sia copie da questo ottenute, la casistica delle basi da originali famosi giunte sino a noi e quella delle opere tramandate dalla tradizione antica che sono state riscoperte. Sono altresì richiamate le menzioni di maestri e capolavori di scultura e pittura da parte di scrittori di età classica. Inoltre, si riepiloga succintamente la tradizione antica della critica d'arte. È presentata in modo cursorio la storia dei tentativi di attribuire sculture superstiti agli scultori celebrati dalle fonti antiche, dal quattordicesimo secolo ai nostri giorni. È altresì preso in considerazione lo scetticismo diffuso attualmente sulla possibilità di istituire tali relazioni e sono indicati motivazioni e sostrato culturale che hanno portato diversi studiosi a tale conclusione.

Infine, è ribadita la tesi opposta, che diverse creazioni statuarie note da copie di età romana, ritenute spesso ora opere classicistiche romane, risalgono di contro a originali del quinto e quarto secolo a. C. I motivi addotti a sostegno di tale tesi sono essenzialmente tre:

1. la concordanza iconografica spesso convincente tra tipi copistici di età romana e capolavori di età classica noti da menzioni letterarie;
2. il fatto che diversi tra questi tipi sono stati rieccheggiati su rappresentazioni di piccolo formato già in età classica o nel primo ellenismo;
3. infine il fatto che le grandi arti figurative erano per lo più ritenute morte, o moribonde, durante l'età in cui la produzione copistica fu più intensa.

Antonios. Kotsonas, The rise of the polis in central Crete, *EYΛIMENH* 3 (2002), 37-74

Η γένεση της πόλης-κράτους στην κεντρική Κρήτη. Ο 6^{ος} αι. π.Χ. θεωρείται «σκοτεινός» για την Κρήτη. Ο λαμπρός υλικός πολιτισμός της Εποχής του Σιδήρου σβήνει σχετικά απότομα στα τέλη του 7^{ου} αι. π.Χ. χωρίς εμφανή διάδοχο. Το φαινόμενο αυτό έχει παρατηρηθεί στην Κνωσό και αναφέρεται στην αγγλική βιβλιογραφία ως «archaic gap». Η παρούσα μελέτη ξεκινά από τις παρατηρήσεις για την Κνωσό και παρουσιάζει την εξάπλωση του φαινομένου, καταδεικνύοντας αιτίες που έχουν συντελέσει στη διόγκωσή του. Επισημάνσεις αναφερόμενες στο «αδιάγνωστο» της κρητικής κεραμικής του 6^{ου} αι. π.Χ. –το οποίο συντελεί καιρία στη σχετική άγνοιά μας– παρουσιάζουν αυτή την πτυχή του ζητήματος, προσπαθώντας παράλληλα να την εντάξουν στο γενικότερο πλαίσιο της ελληνικής κεραμικής παραγωγής. Ακολουθεί η ανίχνευση ενός αρχαιολογικού ορίζοντα του τέλους του 7^{ου} αι. π.Χ. σε μια σειρά θέσεων στην κεντρική Κρήτη –την καλύτερα μελετημένη περιοχή του νησιού– ανάλογα με τη λειτουργία τους: νεκροταφεία, ιερά, οικισμοί. Παρατηρείται γενική εγκατάλειψη θέσεων της Εποχής του Σιδήρου και μεταφορά των λειτουργιών τους σε νέες, ένα φαινόμενο με προφανείς κοινωνικές αναφορές. Στοιχεία από την υπόλοιπη Κρήτη επιβεβαιώνουν την εικόνα αυτή. Παράλληλα, αυξάνεται ραγδαία η παραγωγή επιγραφών, ορισμένες από τις οποίες αποκαλύπτουν την αγωνία της κοινότητας να προστατευθεί από περιπτώσεις κατάχρησης εξουσίας. Τα επιγραφικά αυτά δεδομένα και η

ερμηνεία των ανασκαφικών πορισμάτων με βάση παράλληλες ζυμώσεις στην κυρίως Ελλάδα συντελούν στην αναγνώριση του φαινομένου της δημιουργίας της πόλης-κράτους, ενός από τους σημαντικότερους θεσμούς της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας. Απότοκο του πολιτικοκοινωνικού αυτού μετασχηματισμού αποτελεί ένα κύμα επεκτατισμού και εχθροπραξιών που κατέληξε στην καταστροφή ή παρακμή σημαντικών πόλεων, όπως ο Πρινιάς και η Κνωσός, και στην ενδυνάμωση άλλων, όπως η Λύκτος και η Γόρτυνα. Συνεπώς, προτείνεται η χρονολόγηση της γένεσης του θεσμού της πόλης-κράτους στην κεντρική Κρήτη στα τέλη του 7^{ου} αι. π.Χ., ενός θεσμού που βαθμιαία εξαπλώθηκε σε όλο το νησί και επέφερε σημαντικό αντίκτυπο στην πολιτική του γεωγραφία, αλλά και στις κοινωνικοπολιτικές και χωροταξικές δομές των επιμέρους κοινοτήτων του.

Μαρία Σταυροπούλου-Γάτση, Γεωργία Ζ. Αλεξοπούλου, ΑΝΑΚΤΟΡΙΟ-ΑΚΤΙΟ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ. Συμβολή στη μελέτη της οχύρωσης της πόλης του Ανακτορίου και στην τοπογραφία της ευρύτερης περιοχής, *ΕΥΛΙΜΕΝΗ* 3 (2002), 75-94

Anaktorion-Aktion in Akarnania. Anaktorion was one of the most important colonies of Corinth in the Ambrakian gulf. The ruins of the city are visible in the region of Ag. Petros on the hill Kastri and have been described in E. Oberhummer, W.M. Leake, L. Heuzag, G. Neak and N.G.L. Hammond. Based on the description of the early travelers and on the plan of W.M. Leake, a survey was conducted in order to locate the ancient remains already known and also to uncover new evidence for the topography of the city. In 1995 vegetation was cleared from some parts of the older and more recent fortifications and small trenches were dug in the area occupied by the sanctuaries, roads and cemeteries of the city. The data was marked on an 1:50000 map together with a number of observations. Aktion is included in this topographical analysis, as it served as the port of Anaktorion.

David Jordan, Κατάδεσμος από τον Κεραμικό Αθηνών, *ΕΥΛΙΜΕΝΗ* 3 (2002), 95-98

A lead curse tablet from the Athenian Kerameikos. An edition, from autopsy, of an opisthographic lead curse tablet of the fourth century B.C. from the Athenian Kerameikos. The first edition, which has appeared twice, *Minima Epigraphica et Papyrologica* 4 (2000) 91-99 and *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung* 114 (1999 [2001]) 92-96, admits of improvement. The text consists of a list of men's names plus the word **γυναῖκα**.

Παύλος Χρυσοστόμου, Συμβολές στην ιστορία της ιατρικής στην αρχαία Μακεδονία, *ΕΥΛΙΜΕΝΗ* 3 (2002), 99-116

Contributions to the history of medicine in ancient Macedonia. The publication of two previously unpublished funerary monuments to physicians, one from Hellenistic Pella, and one from Early Christian Pella, provides an occasion for a study of the history of medicine in ancient Macedonia, the worship of the gods of medicine in the city of Pella and the health problems of its citizens. The first monument is an inscribed marble base from the 3rd quarter of the 4th century B.C., which supported a marble stele commemorating a doctor from Thasos, who worked in Pella as public physician and who died abroad (Fig. 1-2). The second monument is a marble funerary stone to a physician named Alexander, from the 1st half of the 5th century A.D. (Fig. 3).

By the 5th century B.C. the kings of Macedonia were already displaying a considerable interest in medicine, accentuating their care for the army and for their subjects. The development of medical science was chiefly due to the presence at the royal court, as visitors or as permanent

residents, of such illustrious physicians as Hippocrates and his son Thessalus, Nicomachus the father of Aristotle, Critobulus of Cos, Philippus of Acarnan, Menecrates of Syracuse, Hippocrates, the son of Draco, and Polydorus of Teios. Historical sources tell us that Critobulus, Cridodemus and Draco of Cos served in the medical corps in the army of Alexander the Great's, as did Philippus of Acarnania, who was Alexander personal physician, and Alexippus, Pausanias and Glaucus (or Glaucias), respectively the personal physicians of Peucestas, Craterus and Hephaestion. Alexander himself had been initiated into the art of medicine by his tutor Aristotle, and had sufficient medical knowledge to attend to the medical and pharmaceutical care of his friends and his men. From archaeological evidence we know of another physician, who died at Pydna in early Hellenistic period and who, judging from his instruments, must have been a surgeon (Fig. 4–6). In contrast to the Hellenistic kingdoms of the East, however, nothing is known of any other physicians from the time of Cassander to the late Hellenistic period.

In the imperial age the medical profession had made great progress, with the invention of new instruments and through specialisation in the diseases of the various organs of the body. The position of public physician, or chief medical officer, that had been instituted in the Roman world, is also attested in Macedonia in the person of Aurelius Isidorus, scion of a prominent Thessalonican family. The «medici» in the Macedonian colonies also appear to have had some connections in Macedonia were self-employed professional physicians (Sextus Iulius Chariton of Amphipolis, Titus Servius and his wife Servia of Thessalonica, Pubicius Lalus and Publicius Hermias of Beroea, Aelius Nicolaus of Edessa, Aptus of Dion, Theodorus of Kato Kleines Florinas and C. Iulius Nicetas of Lyke, as well as Athryilatus of Thasos and Theodorus of Macedonia, known from literary sources). In addition to Alexander of Pella, Early Christian inscriptions also mention the physicians Paul of Philippi, Damian of Thessalonica and Anthemius of Edessa.

In Macedonia, as elsewhere, medicine progressed *in tandem* with the cult of Asclepius, which is attested in many cities (Beroea, Mieza, Dion, Thessalonica, Moryllus, Kalindoia, Antigoneia, Cassandreia, Amphipolis, Philippi, etc.). The priests of Asclepius were illustrious men from the cities of Macedonia, and his priesthood was an office of great social prestige and of particular importance in the organisation of the Macedonian kingdom. Archaeological excavations in the south-west sector of Pella have brought to light a large sanctuary of Asclepius, whose temple and altar were also used for the worship of Apollo, Heracles and the local healing divinity Darro, to whom the prayers for the sick were addressed. The worship of these gods, which continued in Roman Pella too, was an essential feature in the lives of the inhabitants of the city, whose health was affected by problems associated with bad water and malaria.

Eva Apostolou, Rhodes hellénistique. Les trésors et la circulation monétaire, *EΥΛΙΜΕΝΗ* 3 (2002), 117-182

Ελληνιστική Ρόδος. Οι θησαυροί και η νομισματική κυκλοφορία. Η εξέταση των «θησαυρών» που περιέχουν ροδιακά νομίσματα, εκδόσεις του ενιαίου ροδιακού κράτους, από ιδρύσεώς του, το 408 π.Χ., μέχρι τις αρχές του 1ου αι. π.Χ., οδηγεί στα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Η κυκλοφορία του ροδιακού νομίσματος σ' όλη την προαναφερόμενη περίοδο αποδεικνύεται αρκετά περιορισμένη εκτός των ορίων του ροδιακού κράτους.

2. Ο συστηματικός έλεγχος της κυκλοφορίας του νομίσματος εντός της ροδιακής επικράτειας επιτυγχάνεται με την περιοδική κατάργηση και την απόσυρση της προγενέστερης εγχώριας νομισματικής παραγωγής (ή μέρους της) και παράλληλα με την αντικατάστασή της απο νέες και εξελιγμένες ως προς τους νομισματικούς τύπους εκδόσεις.

3. Ο «κλειστός» χαρακτήρας της ροδιακής οικονομίας στηρίζει την εμπορική και πολιτική δραστηριότητα των Ροδιών, και αποτελεί σημαντικό παράγοντα της ευημερίας τους κατά την υπό εξέταση περίοδο.

Robert C. Knapp, Greek Mercenaries, Coinage and Ideology, *EΥΛΙΜΕΝΗ* 3 (2002), 183-196

Έλληνες μισθοφόροι, νόμισμα και ιδεολογία. Οι σκοτεινοί αιώνες υπήρξαν για τον ελληνικό πολιτισμό η αφετηρία των σημαντικότερων αλλαγών που διακρίνονται αργότερα κατά την αρχαϊκή εποχή. Στην παρούσα εργασία υπογραμμίζεται η διαφορά στον τρόπο ζωής στην Ελλάδα των σκοτεινών αιώνων και στους πιο εξελιγμένους πολιτισμούς της Εγγύς Ανατολής και της Αιγύπτου, προκειμένου να γίνει αντιληπτό πόσο αποσταθεροποιητικοί πρέπει να υπήρξαν αυτοί οι πολιτισμοί στη ζωή των Ελλήνων που έρχονταν σε επαφή μαζί τους. Ενώ οι περισσότεροι μελετητές επικεντρώνονται στους εμπόρους ως την κύρια ομάδα επαφής, εδώ δίνεται έμφαση στους Έλληνες μισθοφόρους, οι οποίοι πολέμησαν στην Αίγυπτο και σε ολόκληρη την Εγγύς Ανατολή στα τέλη των σκοτεινών αιώνων και κατά την αρχαϊκή περίοδο. Η μισθοφορική υπηρεσία, όχι μόνο εξέθεσε τους Έλληνες σε διαφορετικούς υλικούς πολιτισμούς, αλλά επίσης συνέβαλλε στην διαμόρφωση της ιδέας περί Ελληνικής «εθνικότητας». Επιπλέον, αυτές οι επαφές οδήγησαν στην συνειδητοποίηση ότι οι κληρονομικές κοινωνικές δομές που βασιζόνταν στη γενιά, «πίσω στην πατρίδα», θα μπορούσαν να αλλάξουν προς όφελος εκείνων που είχαν αποκομίσει πλούτο και αυτοπεποίθηση στο εξωτερικό. Η παρούσα μελέτη ασχολείται ειδικότερα με τον πραγματικό και συμβολικό ρόλο του νομίσματος σε αυτή την πολιτισμική αφύπνιση. Όποια και αν είναι τα πραγματικά πλεονεκτήματα του νομίσματος και οποιαδήποτε η πρακτική σχέση της εισαγωγής του με τα προϋπάρχοντα νομισματικά συστήματα της Δ. Ασίας, η συμβολική του δύναμη ήταν να ενδυναμώνει τον πυρήνα του κινητού πλούτου και να αμβλύνει την εξουσία του ακίνητου, βασισμένου στη γη, πλούτου. Ήταν επίσης ένα δυναμικό σύμβολο της σχετικότητας της δύναμης και ουσιαστικά η πραγματική ρίζα της δύναμης, άσχετα με τους μύθους που υπήρχαν για να νομιμοποιούν την συνέχιση της εξουσίας από μια ελίτ. Ως νόμισμα, το χρήμα ήταν πλέον πιο ορατό και ευκολότερο να αποκτηθεί από πριν, και ως τέτοιο μπορούσε να χρησιμοποιηθεί με μεγαλύτερη ευχέρεια για την αποσταθεροποίηση των υπαρχόντων διανοητικών και εξουσιαστικών δομών μιας ελίτ. Εν κατακλείδι, η εισαγωγή του νομίσματος αποτελεί αφενός τμήμα της πολιτισμικής μεταβολής που επηρεάστηκε από την επαφή των Ελλήνων μισθοφόρων με τους πολιτισμούς της Εγγύς Ανατολής και της Αιγύπτου και αφετέρου έμβλημα των πολιτισμικών συνεπειών της ελληνικής εμπειρίας που αποκτήθηκε σε εκείνες τις περιοχές.

Nahum Cohen, A Poll-tax Receipt, *EΥΛΙΜΕΝΗ* 3 (2002), 197-200

Απόδειξη καταβολής φόρου (λαογραφίας). Πάπυρος διατηρημένος σε καλή κατάσταση. Πρόκειται για μία απόδειξη καταβολής κεφαλικού φόρου, της λαογραφίας, από έναν φορολογούμενο του οποίου το όνομα έχει χαθεί. Διασώζονται μόνο τα ονόματα των γονέων του, Ονήσιμος και Ηρ(), και του παππού του, Ωρίων. Το πληρωθέν ποσό είναι 20 δραχμές και 10 χαλκοί. Το έγγραφο χρονολογείται στις 24 Ιουλίου ενός εκ των ετών 177, 178 ή 179 μ.Χ. και προέρχεται από την πρωτεύουσα του Αρσινοΐτου νομού.

David Jordan, Άλλο ένα παράδειγμα του Ψαλμού 90.1, *EΥΛΙΜΕΝΗ* 3 (2002), 201

Another example of LXX Ps. 90.1. In a writing exercise found on a fragmentary wooden tablet, published at *BIFAO* 101 (2001) 160–2 (V or VI A.D.), there are several lines beginning *ὁ κατο[or ὁ κατο[*. Restore, in whole or in part, *LXX Ps. 90.1*, 'Ὁ κατοικῶν ἐν βοήθειά τοῦ Ὑψίστου ἐν σκέπη τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀύλισθήσεται.

Άννα Λάγια, Ραμνούς, τάφος 8: ανασύσταση της ταφικής συμπεριφοράς μέσα από το πρίσμα της ταφονομικής και ανθρωπολογικής ανάλυσης, *ΕΥΛΙΜΕΝΗ* 3 (2002), 203-222

Ramnous, the stone-cist burial Nr 8: mortuary behavior in the light of the taphonomic and anthropological analysis. The significance of applying taphonomic considerations during the excavation and analysis of a burial as a crucial factor in understanding its function is discussed and it is argued that it requires the participation of an expert in human morphology. The basic taphonomic processes that are important for understanding mortuary behavior are presented and are then applied to the analysis of a multiple burial of the late antiquity from the Necropolis of Ramnous. The stone-cist burial Nr 8 from Ramnous comprised the inhumations of six individuals, three adults and three sub-adults. The position of the skeletal remains in the grave raised questions concerning the manner of burial and the sequence of inhumations. Detailed analysis of the mortuary context, the position of the skeletal remains during excavation, the state of preservation of the bones and bone modifications as a result of taphonomic processes, in combination with the biological profile of the skeletons, suggests that the six individuals were buried in three separate burial episodes. The latest burial was that of an adolescent female that was found *in situ* at the uppermost level of the grave. This had been preceded by the (almost?) synchronous burial of three adults that were laid successively at a deeper level. The earliest inhumations were those of two children, the remains of which were found at the lowest level of the grave in a relatively poor state of preservation. It is argued that the architecture of the grave and the surrounding rocks created different microenvironments within the grave and played a crucial role in the manner of burial and the post depositional position of the skeletal remains. The excavation techniques that were used ensured that bone preservation was a result of events that took place prior to the excavation. The skeleton of the adolescent had the best state of preservation. Among the adults no differences in preservation in relation to sex, age and stratigraphy were observed. Modification of bone surfaces supports the view that the individuals that were the last to bury from each burial episode, were exposed to weathering prior to soil being sieved-in.